

УДК 37.064:78.071(045)

ВАЛЕНТИН ВОБК,
кандидат психологічних наук, доцент;
МАРИНА ЯРОВА,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)

Розвиток інтересу до музично-виконавської діяльності через взаємодію викладача й студента

У статті розкрита психолого-педагогічна сутність розвитку інтересу до музично-виконавської діяльності через взаємодію викладача й студента. Духовна близькість викладача й студента – це перенесення акценту з формально-педагогічних відносин на особистісні, які є дуже важливим фактором, що визначає результати навчально-виховного процесу. Повага до особистості студента – це особлива пошана до нього, визнання унікальності його можливостей, зацікавленість у ньому, бажання зрозуміти, допомогти тощо. Проявом поваги є ввічливість, культура спілкування, справедливість, щирість, співчуття, чуйність, співпереживання, терпимість тощо. Позитивна взаємодія, що спирається на емоційний потенціал суб'єктів процесу навчання, дозволяє акумулювати пізнавальну активність студентів, суттєво підвищувати рівень мотивації навчання й ефективність процесу навчання в цілому.

Ключові слова: взаємодія, викладач, студент, розвиток, інтерес, музично-виконавська діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Однією з актуальних проблем сучасної педагогічної теорії і практики вищої школи є організація дидактичної емоційної взаємодії «викладач-студент». Позитивна взаємодія, що спирається на емоційний потенціал суб'єктів процесу навчання, дозволяє акумулювати пізнавальну активність студентів, суттєво підвищувати рівень мотивації навчання і ефективність процесу навчання в цілому. Сучасний розвиток педагогічної науки висуває завдання здійснити кардинальні зміни в системі вищої освіти й свідчить про необхідність вироблення нових підходів до її діяльності на основі творчого використання досягнень національної й світової педагогіки. За цих умов забезпечення духовно-творчого розвитку студентів, зокрема, розвиток сталого інтересу до музично-виконавської діяльності як найактивнішої форми самовираження в мистецтві, набуває особливої актуальності.

Гуманізація освіти визначає таку організацію навчального процесу, яка спрямована на розвиток особистості й формування механізмів самовиховання й самоосвіти через задоволення потреб, а також на реалізацію творчого потенціалу студента в ході музично-виконавської діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій... До осмислення категорії «інтерес» зверталися представники багатьох гуманітарних наук: філософії, психології, соціології, педагогіки, мистецтвознавства (Н.Бойко, З.Друзь, С.Захаров, І.Кравцова, В.Марків). Результати аналізу найвагоміших праць із музичної психології (Л.Бочкар'єв, Л.Виготський, Г.Іванченко, В.Медушевський, В.Петрушин, М.Старчеус) вказують на визначальну роль мотивації в музично-виконавській діяльності, взаємозв'язок між інтересами й потребами.

Ця проблема не залишається осторонь і сьогодні. Сучасна музично-педагогічна наука має значні здобутки в дослідженні процесу розвитку інтересу в сфері музичного мистецтва (А.Болгарський, Н.Гришанович, О.Дем'янчук, С.Жуков, С.Никитюк, А.Паламарчук, Г.Плесніна, Е.Цибуля). У працях науковців розглянуто особливості розвитку інтересу до музичного мистецтва; визначено специфіку його розвитку з урахуванням вікових особливостей; розроблено сукупність практичних рекомендацій щодо розвитку інтересу в студентів до певного виду музичної діяльності.

У психологічному словнику за редакцією В.Войтка інтерес (від лат. interest – важливий, значущий) визначений як «емоційно забарвлене ставлення до навколишнього, спрямованість людини на певний об'єкт чи певну діяльність, викликані позитивним, зацікавленим ставленням до когось, до чогось» [7, с.73].

Психолог С.Рубінштейн характеризує інтерес як «...зосередженість на певному предметі думок, що спричинює прагнення ближче ознайомитися з ним, глибше зануритися у тривале зосередження на ньому» [9, с.525].

Сучасні філософи (В.Андрущенко, І.Бойко, І.Надольний, В.Розумний), визначаючи основою інтересів потреби, підкреслюють, що «...інтереси, як і потреби, є рушійною силою діяльності, поведінки і вчинків людей» [11, с.439].

Формулювання цілей статті... Метою статті є розкриття особливостей розвитку інтересу до музично-виконавської діяльності через взаємодію викладача й студента.

Виклад основного матеріалу... Як відомо, педагогічний процес складається з двох послідовних частин: зовнішньої й внутрішньої. Зовнішня частина є виховним впливом (вплив педагога), його педагогічною організацією. Внутрішня частина – це психічна діяльність студента як суб'єкта навчання. Вона відбувається на внутрішньо-особистісному рівні й постає як сприйняття, перероблення й засвоєння особистістю зовнішніх впливів, перетворення їх на власні якості.

Завдання педагога полягає в тому, щоб допомогти особистості усвідомити процеси розвитку, що відбуваються в її психіці, викликати їхню внутрішню мотивацію, спрямувати студента на свідоме керівництво ними.

Розвиток інтересу до музично-виконавської діяльності потребує наявності необхідних механізмів, які мають активно функціонувати. Такими механізмами є мотиви й потреби.

Формування будь-якої особистісної якості неможливе без усвідомлення певних умов, що забезпечують його успішність. Ю.Бабанський вважав, що «ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, в яких він відбувається» [2, с.78].

Науковець Т.Роціна, узагальнюючи педагогічний досвід О.Олександрова в галузі виконавської творчості, відзначає, що на думку професора, будь-яка педагогіка зводиться до того, щоб поставити учня в ті умови, в яких він розкриється найбільше, а не до того, щоб силоміць втиснути в учня те, що в ньому ніяк не вміщається [8]. Видатний педагог завжди вірив, що в кожній людині є значно більше резервних здібностей, ніж вона проявляє, й тому завдання педагога – їх розкрити.

Орієнтація на особистісну парадигму в навчально-виховному процесі по-новому вибудовує стосунки між студентом і викладачем, спричинює перехід системи навчання до культуровідповідного, людиноутворюючого й життєзабезпечуючого процесу.

Духовна близькість викладача й студента – це перенесення акценту з формально-педагогічних відносин на особистісні, які є дуже важливим фактором, що визначає результати навчально-виховного процесу. Повага до особистості студента – це особлива пошана до нього, визнання унікальності його можливостей, зацікавленість у ньому, бажання зрозуміти, допомогти тощо. Проявом поваги є ввічливість, культура спілкування, справедливість, щирість, співчуття, чуйність, співпереживання, терпимість тощо.

Велике значення для становлення й розвитку інтересу до музично-виконавської діяльності має особистість педагога. Мислителі різних епох вважали, що успіх у навчанні залежить передусім від певних особистісних якостей того, хто навчає, від особистості самого викладача. Педагогічний вплив залежить, насамперед, від розуму, характеру, волі вихователя, яскравості й своєрідності його особистості. На думку Ш.Амонашвілі, «вчитель повинен бути сам по собі особистістю, тоді він буде цікавий дітям» [1, с.40]. Справжня педагогіка, відзначає І.Зязюн, – «це «я», моя особистість, те, що неповторне в кожному з нас» [4, с.9].

Для розвитку інтересу в студентів до музично-виконавської діяльності, на нашу думку, слід дотримуватися певних умов, зокрема:

- врахування індивідуально-психологічних, музично-виконавських особливостей студентів;
- організація творчої діяльності студентів на основі психологічно повного циклу діяльності;
- спрямованість змісту навчального матеріалу на розвиток і задоволення потреб студентів в музичному мистецтві;
- стимулювання творчої самореалізації майбутнього виконавця завдяки застосуванню психологічних методів і прийомів особистісно орієнтованого підходу.

Крім того, значне місце в процесі розвитку інтересу до музично-виконавської діяльності студентів посідає емоційна привабливість змісту навчального матеріалу. Виховання інтересу до музично-виконавської діяльності, зазначає М.Давидов, пов'язане з умінням педагога «розпалити вогник емоційності» [3, с.196].

Емоції представляють собою конкретну психічну форму існування потреби, є підсумковою стороною мотивації, координують появу й функціонування потреб, цілей, мотивів, гіпотез, планів (С.Рубінштейн [9]). Цілком очевидно, що без позитивних емоцій неможливо досягти високого рівня інтересу до музичного виконавства. Суть емоційної ситуації як необхідної умови виховання інтересу, на думку В.Сухомлинського, полягає в тому, що «людина серцем відчуває витонченіші рухи серця іншої людини і відповідає на них власним душевним рухом» [10, с.269].

Неабияке значення для розвитку інтересу до музично-виконавської діяльності в студентів відіграє усвідомлення ними трьох типів відношень, які утворюються в процесі виконавської діяльності: виконавець і інструмент; виконавець і твір; виконавець і публіка.

Перший тип відношень розкриває значення музичного інструмента не як просто технічного пристрою, створеного людиною для самої себе, а як такого, що розкриває природні властивості виконавця, стає частиною його особистісної сфери. Студент має усвідомлювати, що інструмент, на якому він грає, містить певний культурний сенс, закодований у системі, створеній зусиллями багатьох поколінь музикантів.

Другий тип відношень розкриває діалог виконавця з твором як матеріально-звукове втілення художньої ідеї. Як зазначає В. Крицький, основними діями узагальненого прийому втілення є вибір художньо доцільних засобів виконавської виразності, а також пошук засобів технічно досконалого втілення, контроль за відповідністю засобів художньої виразності художній доцільності [5, с.115].

Третій тип відношень є втіленням і певним результатом музично-виконавської діяльності, який не може обмежуватися лише виступами студентів на академічних концертах. Саме тут і потрібні ентузіазм, самовідданість викладача й студента своїй справі, оскільки йдеться про виконавську діяльність поза навчальним планом. Якщо студент не братиме участі в концертах для будь-якої аудиторії, він не матиме підґрунтя для формування свого виконавського досвіду, а отже, й інтересу до музично-виконавської діяльності.

Головною фігурою в розвитку інтересу в студентів до музично-виконавської діяльності залишається викладач, який є джерелом стимулюючих позитивних проявів і інтересу студентів, оскільки він для них – носій глибоких знань, високої ерудиції, творчого потенціалу.

Виражаючи свою позицію з цього питання, Г. Нейгауз відзначав: «Вважаю, що одне з головних завдань педагога – зробити якомога скоріше так, щоб бути непотрібним учневі, ...прищепити йому самостійність мислення, здатність до самопізнання й уміння добиватися цілі, що їх називають зрілістю, порогом, за яким починається майстерність. Прагнучи свідомо цього, я в той же час не хочу звести себе до нуля як людину, як особистість; хочу тільки перестати бути міліціонером, гувернантом, тренером і хочу залишитися одним із багатьох життєвих двигунів учня» [6, с.147].

Отже, позиція педагога полягає в тому, щоб бути мудрим порадиником, наставником, старшим товаришем. Такий підхід створить умови для співробітництва та співтворчості.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі... Таким чином, організація процесу становлення й розвитку інтересу до музично-виконавської діяльності спрямована на розвиток особистості майбутнього вчителя через задоволення потреб самовдосконалення в процесі музично-виконавської діяльності. Зовнішня частина педагогічного процесу є виховним впливом, його педагогічною організацією. Внутрішня частина – це перероблення й засвоєння особистістю зовнішніх впливів, перетворення їх на власні якості. Особистісний підхід до студентів у ході розвитку інтересу до музично-виконавської діяльності передбачає не передавання готових знань, а створення умов, за яких студенти самі здобуватимуть ці знання.

Список використаних джерел і літератури:

1. Амонашвили Ш. А. Психологические основы педагогического сотрудничества / Ш. А. Амонашвили. – К. : Освіта, 1991. – 111 с.
2. Бабанский Ю. К. Рациональная организация учебной деятельности / Ю. К. Бабанский. – М. : Знание, 1981. – 96 с.
3. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста / М. Давидов. – К. : Музична Україна, 1997. – 240 с.
4. Зязюн І. Творчий учитель і педагогічна наука / І. Зязюн // Світло. – 2000. – № 3. – С. 9–10.
5. Крицький В. Формування художньо-інтерпретаційного мислення музиканта-виконавця / В. Крицький // Науковий вісник НМАУ. – К., 2002. – Вип. 3. – С. 110–116.
6. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. Записки педагога / Г. Нейгауз. – [5-е изд.]. – М. : Музыка, 1988. – 240 с.
7. Психологічний словник / [за ред. члена-кореспондента АПН СРСР В. І. Войтка]. – К. : Вища школа, 1982. – 216 с.
8. Рошчина Т. Олександр Олександров: педагог про стильові аспекти фортепіанного виконавства / Т. Рошчина // Науковий вісник НМАУ. – Вип. 18, кн. 7. – С. 168–179.
9. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2000. – 705 с.
10. Сухомлинский В. А. Рождение гражданина / В. А. Сухомлинский. – К. : Молодая гвардия, 1979. – 336 с.
11. Філософія : навч. посіб. / [І. Ф. Надольний, В. П. Бойченко, В. П. Розумний та ін. / за ред. І. Ф. Надольного]. – К. : Вінар, 1997. – 584 с.

References:

1. Amonashvili Sh. A. *Psixologicheskie osnovy' pedagogicheskogo sotrudnichestva*, Kyiv, Osvita, 1991, 111 p.
2. Babanskij Yu. K. *Racional'naya organizaciya uchebnoj deyatel'nosti*, Moscow, Znanie, 1981, 96 p.
3. Davydov M. *Teoretychni osnovy formuvannia vykonavskoi maisternosti bajanista*, Kyiv, Muzychna Ukraina, 1997, 240 p.
4. Ziazun I. *Tvorchyi uchytel i pedahohichna nauka*, *Svitlo*, 2000, № 3, pp. 9–10.
5. Krytskyi V. *Formuvannia khudozhno-interpretatsiinoho myslennia muzykanta-vykonavtsia*, *Naukovyi visnyk NMAU*, Kyiv, 2002, Issue 3, pp. 110–116.
6. Nejgauz G. *Ob iskusstve fortepiannoij igry' Zapiski pedagoga*, Moscow, Muzy'ka, 1988, 240 p.
7. *Psikhohohichni slovnyk* / [za red. chlena-korespondenta APN SRSR V. I. Voitka], Kyiv, Vyshcha shkola, 1982, 216 p.
8. Roshchina T. *Oleksandr Oleksandrov: pedahoh pro stylovi aspekty fortepiannoho vykonavstva*, *Naukovyi visnyk NMAU*, Issue 18, book 7, pp. 168–179.
9. Rubinshtejn S. L. *Osnovy' obschej psixologii*, Saint Petersburg, Piter, 2000, 705 p.
10. Suxomlinskij V. A. *Rozhdenie grazhdanina*, Kyiv, Molodaya gvardiya, 1979, 336 p.

11. *Filosofia* / [I. F. Nadolnyi, V. P. Boichenko, V. P. Rozumnyi ta in. / za red. I. F. Nadolnoho], Kyiv, Vinar, 1997, 584 p.

Summary

Valentyn Vovk, Maryna Yarova

Development of Interest to Music-Performing Activity through the Interaction of a Teacher and a Student

The article deals with psychological and pedagogical nature of development interest in music-performing activity through the interaction of the teacher and the student. Spiritual closeness between teacher and student is shifting of the emphasis from the formal-pedagogical to personal relationships, which are very important factor, determining the results of the educational process. Respect to the personality of the student means special respect for him or her, recognition of the uniqueness of his or her capabilities, interest in him or her, desire to understand, to help and so on. Manifestation of respect is courtesy, communication culture, justice, sincerity, compassion, sympathy, empathy, tolerance etc. Positive interaction, which relies on the emotional potential of the subjects of the educational process, allows accumulating cognitive activity of students, significantly increasing the level of motivation of learning and effectiveness of the educational process in general.

Key words: *interaction, teacher, student, development, interest, music-performing activity.*

Дата надходження статті: «12» лютого 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «03» березня 2015 р.

УДК 371.4 (045)

АЛІНА ВОЛОЩУК,

кандидат педагогічних наук, доцент

(м.Ужгород)

Основоположні принципи в художньо-педагогічній діяльності Золтана Баконія

В статті на основі узагальнення проаналізовано концептуальні принципи, якими керувався у вихованні молоді засобами образотворчого мистецтва художник-педагог Золтан Баконій. Розгляд концептуальних засад засвідчив глибоке засвоєння й осмислення Золтаном Баконієм педагогічної спадщини визначних мислителів в історії педагогіки. Чимало ідей, думок, положень були свідомим прийняттям прогресивних поглядів вітчизняних педагогів. Простежено, як концептуальні принципи, будучи традиційними, водночас, набували творчого розвитку та новаторської реалізації в діяльності Золтана Баконія. Акцентовано увагу на тому, що апробовані часом, позитивно сприйняті іншими педагогами ідеї та принципи Золтана Баконія вбачаються актуальними для сучасної вітчизняної позашкільної художньої освіти.

Ключові слова: *педагогічні принципи, мистецько-педагогічна система, студія образотворчого мистецтва, позашкільна художня освіта, виховання молоді, дитяча творчість.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... У ХХІ столітті, позначеному як період суцільної глобалізації й інформатизації, українське суспільство та освіта повертаються до традиційних засад духовності, національної культури і мистецтва, сформованих за тривалу його історію. Вони є важливими елементами успішного подальшого поступу, умовою збереження родоводу нації та спадковості інтелектуальних здобутків поколінь. У цій справі важливо не втратити надбання педагогів, яким в інших історичних контекстах доводилося вирішувати подібні завдання та робили вони це успішно й результативно.

Аналіз досліджень і публікацій... Важливими для нашої статті є положення та висновки досліджень, які розкривають історію розвитку позашкільної освіти в Україні (В.Берека, Н.Харінко, Т.Цвірова та ін.); теоретичні та методичні засади позашкільної педагогіки (В.Вербицький, О.Рассказова, Т.Сущенко та ін.); становлення українських мистецьких шкіл (І.Зязюн, Л.Масол, О.Рудницька та ін.); розвиток художньої освіти в Україні (І.Небесник, О.Попик, І.Хілько, Р.Шмагалю та ін.).

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у теоретичному аналізі художньо-педагогічних принципів в діяльності Золтана Баконія та визначенні перспектив їх творчого впровадження у практиці сучасних позашкільних установ України.

Виклад основного матеріалу... Історія української педагогіки покликана не допустити втрати безцінних мистецько-педагогічних пластів спадщини своїх яскравих постатей, до яких, поза сумнівом, належить Золтан Баконій (1916–1989) – незмінний керівник студії образотворчого мистецтва Ужгородського палацу піонерів (1946–1989), заслужений вчитель України. Він сформував та втілював у практику цілісну мистецько-педагогічну систему в галузі позашкільної Закарпаття, дав путівку в життя визначним у наші дні визначним представникам закарпатської